

3.6.3 เทวภูมิ 6

เทวภูมิ หรือ สวรรค์ คือ ภูมิอันเป็นที่อยู่ของเทวดา เป็นโลกที่อยู่อาศัยแห่งลัทธิอันเป็นทิพย์ มีรัศมีสว่างไสวรอบกายตลอดเวลาเหตุที่ทำให้มาเกิดเป็นเทวดาเพราะได้สร้างบุญกุศลไว้เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์ เมื่ออุบัติขึ้นก็ตั้งอยู่ในวัยหนุ่มสาวทันที เรียกว่าถือกำเนิดแบบโอปปาติกะ ไม่ต้องนอนในครรภ์มารดาหรืออยู่ในพองไข่ก่อน ส่วนจะอุบัติขึ้น ณ สวรรค์ชั้นไหน เป็นเทวดาประเภทใด และอยู่ในฐานะอะไรนั้น ก็ขึ้นอยู่กับบุญที่ตัวเองสั่งสมมาเมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์

สวรรค์มีด้วยกัน 6 ชั้น ได้แก่ จาตุมหาราชิกาเทวภูมิ ดาวดึงสเทวภูมิ ยามาเทวภูมิ ตูลิตาเทวภูมิ นิมมานรติเทวภูมิ และปรนิมมิตวสวัตตีเทวภูมิ

สวรรค์ชั้นที่ 1 จาตุมหาราชิกาเทวภูมิ

เป็นที่อยู่ของเหล่าเทวดาซึ่งมีท้าวจาตุมหาราชเป็นผู้ปกครอง ท่านปกครองตั้งแต่บนสวรรค์ลงไปจนถึงพื้นมนุษย์ สวรรค์ชั้นนี้เป็นสวรรค์ชั้นที่ 1 ตั้งอยู่ที่เขาพระสุเมรุ เป็นเหมือนเมืองประเทศราชของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ อยู่ใกล้กับแผ่นดินมนุษย์มากกว่าสวรรค์ชั้นอื่นๆ สวรรค์ชั้นนี้มีเมืองใหญ่เป็นเทพนครอยู่ถึง 4 แห่ง แต่ละแห่งมีสถานที่อันน่ารื่นรมย์มากมาย เช่น สระโบกขรณีมีน้ำใสยิ่งกว่าแก้ว เต็มไปด้วยดอกบัว นานาชนิดส่งกลิ่นหอมตลบไปทั่ว มีต้นไม้สวรรค์อันวิจิตร มีดอกไม้อันเป็นทิพย์สีล้นสดสวยตระการตา ผลไม้ทิพย์มีรสโอชาอยู่ตลอดเวลา ไม่มีวันร่วงโรยและหมดไปเลย

เทพนครทั้ง 4 แห่งมีผู้ปกครอง ดังต่อไปนี้

1. ท้าวธตรฐ ปกครองสวรรค์ด้านทิศตะวันออก มีหน้าที่ปกครองเทวดา 3 พวก ได้แก่ คนธรรพ วิทยาร และกุมภกันท์

คนธรรพเป็นเทวดาที่เกิดอยู่ตามไม้หอม 10 จำพวก ได้แก่ รากไม้ แก่นไม้ เนื้อไม้ เปลือกไม้ น้ำหอม ตะละต้นไม้ ใบไม้ ดอกไม้ ผลไม้ เหง้าใต้ดิน คนธรรพมี 3 ประเภท ได้แก่ คนธรรพชั้นสูง ชั้นกลาง และชั้นล่าง คนธรรพชั้นสูงมีวิมานอยู่บนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา เช่น ปญจลิกขเทวบุตร มีเทพธิดาประจำอยู่ในวิมาน คนธรรพชั้นกลาง เกิดอยู่ในป่าหิมพานต์ มีวิมานอยู่ในต้นไม้ เป็นบริวารของคนธรรพชั้นสูง ส่วนคนธรรพชั้นล่างอยู่บนพื้นมนุษย์ เป็นชาวพื้นบ้าน มีทั้งที่มีครอบครัว และไม่มีครอบครัว สิ่งอยู่ในต้นไม้จำพวกไม้หอม เช่น นางตะเคียน นางตานี คนธรรพมีความถนัดในการดนตรี การละคร ระบายรำฟ้อน ศิลปะ วรรณกรรม กวีนิพนธ์ เมื่อมีเทวสมาคมครั้งใดคนธรรพมักทำหน้าที่ขับกล่อมให้ความสำราญแก่หมู่ทวยเทพทั้งหลาย คนธรรพนี้เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ทำบุญเจือด้วยกามคุณ จึงได้มาเกิดเป็นคนธรรพ

วิทยารเป็นพวกที่ทรงความรู้ในศาสตร์ต่างๆ ตั้งแต่ ศิลปศาสตร์ 18 ประการ เป็นพวกที่ศึกษาศาสตร์ต่างๆ เช่น แพทยศาสตร์ โหราศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น พวกนี้เหาะได้ มีเวทมนตร์ คาถา อาคม

ต่างๆ วิทยากรมีรูปร่างหลากหลาย อยู่แบบเดี่ยวก็มี อยู่เป็นหมู่เป็นกลุ่มก็มี มีคู่ครองก็มี ไม่มีคู่ครองก็มี เป็นทั้งฤๅษี นักบวช นักพรต คล้ายๆ มนุษย์ธรรมดาที่มี และกุ่มภักดิ์นี้มีรูปร่างแปลก หน้าตาพองๆ ไม่น่ากลัว เหมือนยักษ์ และก็ไม่ใช่อะไร ไม่มีเขี้ยว ผมหยิกๆ ผิวดำ ท้องโต พุงโร และมีอวัยวะเหมือนหม้อ กุ่มภักดิ์มีตั้งแต่ชั้นสูงจนถึงชั้นล่าง มีหน้าที่ลงไปทรมานสัตว์นรกในยมโลก

2. ท้าววิรุพทก ปกครองสวรรค์ด้านทิศใต้ มีหน้าที่ปกครองพวกครุฑ เหตุที่มากเกิดเป็นครุฑ เพราะทำบุญเจือด้วยมานะทิฐิ มีความถือตัวอยู่มาก

3. ท้าววิรูปักษ์ ปกครองสวรรค์ด้านทิศตะวันตก มีหน้าที่ปกครองพวกนาค เหตุที่มากเกิดเป็นนาค เพราะทำบุญเจือด้วยมานะทิฐิ มีความถือตัวอยู่มาก

4. ท้าวเวสสวัณ หรือ ท้าวกุเวรมหาราช ปกครองสวรรค์ด้านทิศเหนือ มีหน้าที่ปกครองพวกยักษ์ ซึ่งมีทั้งที่รูปร่างสวยงามมีศรีสมบัติ และพวกที่รูปร่างน่าเกลียดน่ากลัว เช่น รากษส เป็นยักษ์น้ำที่มึนลึกลับดุร้าย เป็นต้น เหตุที่มากเกิดเป็นยักษ์เพราะทำบุญเจือด้วยความโกรธ มักหงุดหงิดรำคาญใจเป็นอาฉิม

นอกจากนี้ยังมีเทวดาพวกอื่นอีก ซึ่งเป็นเทวดาชั้นล่าง ได้แก่ ภูมมเทวา รุกขเทวา และอากาศเทวา

ภูมมเทวาเป็นเทวดาที่อาศัยอยู่บนพื้นมนุษย์ อยู่ตามจอมปลวก เนินดิน ใต้ดิน ภูเขา แม่น้ำ บ้านเจดีย์ ศาลา ชุมประตู่ เป็นต้น บางองค์มีวิมานเป็นของตน บางองค์ก็ไม่มี

รุกขเทวาอาศัยอยู่ตามกิ่งไม้หรือยอดไม้ต่างๆ ซึ่งสูงขึ้นไปกว่าพวกภูมมเทวา มีทั้งที่มีวิมานและไม่มีความวิมาน

อากาศเทวามีวิมานอยู่ในอากาศ สูงขึ้นไปจากพื้นดิน 1 โยชน์ เทวดาเหล่านี้อยู่ในปกครองของท้าวจตุรุมหาราช

อนึ่ง คนธรรมดาที่กับรุกขเทวามีความแตกต่างกัน คือ คนธรรมดาจะอาศัยอยู่ในเนื้อไม้ตลอดไป ไม่ยอมทิ้งที่อยู่อาศัย แม้นไม้ต้นนั้นจะผุพัง โคนล้ม หรือถูกตัดเอาไปสร้างบ้านเรือนก็ตาม แต่พวกรุกขเทวามีผู้ทำลายต้นไม้ที่ตนอยู่ ก็จะย้ายวิมานไปอยู่ต้นไม้ต้นอื่น

ในสวรรค์ชั้นนี้ยังมีป่าหิมพานต์ เป็นป่าที่มีสีทอง มีพื้นเป็นทอง ใบไม้เป็นสีทอง อยู่ที่เชิงเขาพระสุเมรุ ซึ่งแต่เดิมเชื่อมติดกับแผ่นดินของ 4 ทวีป พอมนุษย์ทำบาปหนักเข้า แผ่นดินก็แยกจากกันดังปรากฏในชาดกหลายๆ เรื่อง จึงติดต่อไปมาหาสู่กันไม่ได้ ในป่าหิมพานต์นี้มียอดเขา 84,000 ยอด มีแม่น้ำใหญ่ 5 สาย คือ คงคา ยมุนา สรรภู อจิรวดี มหิมา มีสระใหญ่ 7 สระ คือ อนันดาต กัณณมุนทะ รตกालะ ฉัททันตะ มัณฑาทิณี สีหปาลตะ กุณดละ เฉพาะที่สระอนันดาตมีภูเขา 5 ลูกล้อมรอบ คือ เขาสุทัสสนะ เขาจิตรกูฏ เขากาฬกูฏ เขาไกรลาส เขาคันธมาทน์ ที่เขาคันธมาทน์นี้มีเจ็อมเขาหนึ่งชื่อ นันทมูลกะ เป็นที่อยู่ของพระปัจเจกพุทธเจ้า มีถ้ำอยู่ 3 แห่ง คือ ถ้ำทอง ถ้ำแก้ว ถ้ำเงิน

ในป่าหิมพานต์มีสัตว์รูปร่างพิสดารมากมาย เช่น กิณนร กิณรี พญานาค พญาครุฑ ตินณราชสีห์

กาฬราชสีห์ ปันฑุราชสีห์ ไกรสรราชสีห์ คชสีห์ ช้างบางประเภท นกการเวก นกอินทรี ปลาใหญ่ และมี ต้นมะกาะลิผล หรือนารีผล ซึ่งมีผลเป็นนารี เป็นที่หมายปองของเหล่าเทวดาพวกคนธรรพ์ในป่าหิมพานต์ทั้งหลาย

สวรรค์ชั้นที่ 2 ดาวดึงส์เทวภูมิ

เป็นที่รู้จักกันในชื่อ ดาวดึงส์ เป็นที่อยู่ของเทวดาซึ่งมีเทพ 33 องค์เป็นผู้ปกครอง สวรรค์ชั้นนี้ตั้งอยู่บนยอดเขาพระสุเมรุ เป็นเทพนครอันกว้างใหญ่ไพศาล มีปราสาทแก้วอันเป็นทิพย์ล้อมรอบ ด้วยกำแพงแก้วอันมีประตูถึงพันแห่ง ที่ศูนย์กลางภูมิปราสาทอันงดงามประดับด้วยรัตน 7 ประการ ชื่อว่า ไผยยันตปราสาท อันเป็นที่ประทับของท้าวสักกเทวราช ผู้เป็นผู้ปกครองสูงสุดของสวรรค์ชั้นนี้ มีการแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 33 เขต แต่ละเขตมีสหายนิกของพระอินทร์ 32 องค์เป็นผู้ปกครอง สวรรค์ชั้นนี้มีเทวดาที่เป็นพระอริยเจ้า ตั้งแต่พระสภิกาคามี พระโสดาบัน เทวดาที่เข้าถึงไตรสรณาคมน์ และเทวดาทั่วไป

สวรรค์ชั้นที่ 3 ยามาเทวภูมิ

เป็นที่อยู่ของเทวดาอันมีท้าวสุยามะเป็นผู้ปกครอง สวรรค์ชั้นนี้ ตั้งอยู่สูงขึ้นไปเบื้องบนไกลแสนไกล จากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ พื้นสวรรค์ไม่มีแผ่นดินรองรับเหมือนอย่างสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และจากตุมหาราชิกา และแสงของดวงอาทิตย์ดวงจันทร์ส่องไปไม่ถึง เหล่าเทพมองเห็นได้ด้วยอาคัยรัศมีกายของตัวเอง การจะรู้วันและคืนได้นั้นก็อาศัยดอกไม้ทิพย์ เวลากลางวันจะบาน เวลากลางคืนจะหุบลง

สวรรค์ชั้นที่ 4 ตลิตาเทวภูมิ

เป็นที่อยู่ของเทวดาอันมีท้าวสันตุลิตเป็นผู้ปกครอง ชาวสวรรค์เป็นผู้มีความยินดี และความชุ่มชื่นอยู่เป็นนิตย์ บนสวรรค์มีปราสาท วิมานอยู่มากมาย ล้วนวิจิตรตระการตาเกินจะพรรณนา เหล่าเทพมีรูปทรงสวยงามสง่า มีจิตยินดีในการฟังธรรมยิ่งนัก สวรรค์ชั้นนี้เป็นที่ที่เหล่าพระโพธิสัตว์และนักสร้างบารมีทั้งหลายเลือกที่จะใช้เป็นที่พักระหว่างทางในการสร้างบารมี เช่นองค์ปัจจุบันที่จะตรัสรู้เป็นพระศรีอริยเมตไตรยพุทธเจ้าก็ประทับ ณ สวรรค์ชั้นนี้

ชาวสวรรค์ชั้นนี้มีลักษณะพิเศษ คือ เป็นพวกที่มีใจใหญ่ ตั้งใจจะทำบุญเพื่อสงเคราะห์ชาวโลก บางพวกเมื่อโอกาสเหมาะแก่การสร้างบารมีบนโลกมนุษย์มาถึง ก็ละอริชฐานจิตแล้วจุติลงมาเกิด เพื่อสร้างบารมี วิมานยังคงอยู่บนสวรรค์ ส่วนชาวสวรรค์ชั้นอื่นจุติเมื่อสิ้นอายุขัยหรือหมดบุญ เมื่อลงมาแล้ววิมานก็หายไป

สวรรค์ชั้นที่ 5 นิมมานรติเทวภูมิ

เป็นที่อยู่ของเทวดาอันมีท้าวสุณิมิตเป็นผู้ปกครอง ชาวสวรรค์ชั้นนี้หากมีความปรารถนาจะเสวยสุขด้วยกามคุณสิ่งใด ก็สามารถเนรมิตเอาได้ตั้งใจทุกประการ

สวรรค์ชั้นที่ 6 ปรนิมมิตวสวัตติเทวภูมิ

เป็นที่อยู่ของเทวดาอันมีท้าวปรนิมมิตวสวัตติเป็นผู้ปกครอง เป็นสวรรค์ชั้นที่สูงที่สุดและกว้างใหญ่ที่สุดในบรรดาสวรรค์ทั้งหมด ได้รับสุขสมบัติยิ่งกว่าสวรรค์ชั้นใดๆ หากชาวสวรรค์มีความปรารถนาสิ่งใดแล้ว จะมีเทวดาอื่นรู้ความปรารถนาของตนแล้วเนรมิตให้ได้ตั้งใจทุกประการ

เหตุแห่งการเกิดในสวรรค์แต่ละชั้น

บุคคลที่จะถือกำเนิดบนสวรรค์นั้น เมื่อเป็นมนุษย์ต้องหมั่นสร้างความดี สังเกตว่า บำเพ็ญบารมีหมั่นทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนา เป็นต้น ผลแห่งความดีนั้นจะนำไปเกิดบนสวรรค์ จะได้เสวยทิพยสมบัติที่ละเอียดประณีตแตกต่างกัน มีรัศมีกายมากน้อยต่างกันเพียงไรนั้น ก็ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงคในการทำความดี ซึ่งพอจะแบ่งได้เป็น 4 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ทำความดีเพราะความกลัว คือทำความดีเพื่อเอาไว้ว่า หากมีนรกจริง ความดีนี้จะช่วยตนให้ไม่ต้องตกนรกได้ อย่างนี้ทำความดีได้ไม่เต็มที อุปมาเหมือนเด็กอนุบาลทำดีเพราะกลัวครู หรือพ่อแม่ตี เมื่อละโลกแล้ว ผลบุญส่งให้ไปเป็นได้เพียงภูมิตเวหา รุกขเทวา หรืออากาศเทวา

2. ทำความดีเพราะหวังสิ่งตอบแทน เมื่อทำความดีครั้งใด ใจจะคอยแต่คิดหวังลาภหรือของรางวัลต่างๆ กลับคืนมา อุปมาเหมือนเด็กประถมทำดีเพื่อให้ครูแจกขนมหรือให้พ่อแม่ซื้อของเล่นให้ เมื่อละโลกแล้วผลบุญส่งให้ไปเป็นเทวดาไม่สูงไปกว่าสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา

3. ทำความดีเพราะหวังคำชม ต้องได้รับคำสรรเสริญจึงจะมีกำลังใจทำความดี อุปมาเหมือนเด็กมัธยมทำดีเพราะอยากได้รับการยอมรับจากคนรอบข้าง เมื่อละโลกแล้วผลบุญส่งให้ไปเป็นเทวดา ไม่สูงไปกว่าสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา

4. ทำความดีเพื่อความดี คือทำความดีเพราะคิดว่าเป็นความดี เป็นสิ่งที่ควรทำ ใครจะให้หรือไม่ให้ของใดๆ ก็ยังทำความดี ใครจะชมหรือไม่ชมก็ยังทำความดี เพราะมั่นใจในความดีที่ตนทำ อุปมาเหมือนนักศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ทำดีเพราะเห็นว่ามีประโยชน์ เมื่อละโลกแล้วผลบุญส่งให้ไปเป็นเทวดา ตั้งแต่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ขึ้นไป ซึ่งขึ้นอยู่กับความประณีตของใจในขณะที่ทำความดี

ตารางแสดงอายุของชาวสวรรค์เปรียบเทียบกับอายุมนุษย์

สวรรค์	อายุ (ปีสวรรค์)	1 วัน 1 คืนสวรรค์ / ปีมนุษย์	ล้านปีมนุษย์
ชั้นที่ 1 จาตุมาหาราชิกา	500	50	9
ชั้นที่ 2 ดาวดึงส์	1,000	100	36
ชั้นที่ 3 ยามา	2,000	200	144
ชั้นที่ 4 ดุสิต	4,000	400	576
ชั้นที่ 5 นิมมานรดี	8,000	800	2,304
ชั้นที่ 6 พรหมมิตวสวัตดี	16,000	1,600	9,216

3.7 รูปภพ

รูปภพ หรือ พรหมโลก คือ ภพอันเป็นที่อยู่ของรูปพรหม พรหมโลกนี้อยู่ในภูมิที่สูงขึ้นไปกว่าเทวโลก มีทิพยสมบัติทั้งหลาย ที่มีความสวยงามประณีตกว่าในเทวโลก

พรหม คือ ผู้ที่มีความเจริญอยู่ด้วยคุณพิเศษ มีฌานเป็นต้น รูปร่างของพรหมนั้นไม่ปรากฏว่าเป็นหญิงหรือชาย เพราะพรหมไม่มีกามฉันทะอย่างหยาบ แม้ตั้งแต่ในสมัยที่เป็นมนุษย์ก็ข่มได้อยู่แล้วขณะกระทำฌานให้เกิด อย่างไรก็ตามก็ยังมิรูปร่างคล้ายชายมากกว่า ผู้ที่เจริญสมาธิภาวนาจนกระทั่งเข้าถึงรูปฌาน เมื่อละโลกแล้วจะมาบังเกิดเป็นรูปพรหมอยู่ในรูปภพ ซึ่งระดับความแก่อ่อนของฌานนั้นก็แตกต่างกันไปตามภูมิที่อยู่มีทั้งหมด 16 ชั้น แบ่งย่อยออกเป็นภูมิชั้นต่างๆ ดังนี้

ปฐมฌานภูมิ 3

เป็นที่อยู่ของผู้ที่ได้ปฐมฌาน สถานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ระดับเดียวกัน มิได้ตั้งอยู่สูงต่อกัน ขึ้นไปตามลำดับชั้นอย่างสวรรค์ ประกอบด้วย

พรหมปาริฉชชา เป็นพรหมที่ได้ปฐมฌานอย่างอ่อน เป็นพรหมธรรมดาสามัญ ไม่มีอำนาจพิเศษอันใด เป็นบริวารของมหาพรหม

พรหมบุโรหิตา เป็นพรหมที่ได้ปฐมฌานอย่างกลาง เป็นพรหมบุโรหิต (ที่ปรึกษา) ของมหาพรหม และอยู่ในตำแหน่งผู้นำในกิจการทั้งหลายของมหาพรหม